

Panasenko A. V. Psychological peculiarities of foreign lexis for professional purposes acquisition process by future bachelors of finance

The research is based on the theoretical analysis of psychological, pedagogical, neuropsychological and psycholinguistic results. The article deals with scientific approaches (cognitive and action-oriented) to understanding the basis of mastering foreign lexis for professional purposes by students of finance department; defined the most important components of foreign language acquisition. Relevance is justified by the low-level foreign lexis acquisition, the reason is a short duration lexical items in speaker's memory, which do not use according to the tasks and strategies of speech actions. From this point of view, the speaker psychologically is not in the act of using foreign lexis.

On the research results, the foreign language learning peculiarities for future financiers were outlined; stages of mental actions and consistency of speech lexical skills mastering on the way of advanced students foreign lexis acquisition were presented. Proved that dynamic foreign-language stereotype takes an important part in future financiers' education. "Generation Z" specific characteristics as mentioned students were considered; psycho-pedagogical recommendations of mastering foreign lexis were developed.

Theoretical analysis of sources on this topic allowed to develop psychological and pedagogical recommendations of mastering a foreign lexis for professional purposes students of financial profile, among them: taking into account the features of the functioning of the mental processes of a potential speaker; adherence to each student's individual approach; positive audience atmosphere, commitment to success exercising; the need to teach a foreign language in a professionally oriented environment; mastering a foreign language without involving a mother tongue; purposefulness of study, inner student's motivation to master a foreign language; structured distribution of exercises in the time interval; continuous monitoring of learning outcomes; organization of educational process in the conditions of modern information environment.

Key words: lexis, lexical item, foreign lexis, foreign lexis for professional purposes, dynamic foreign-language stereotype, speech action, motivation, "generation Z".

УДК 371.134:80

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.21>

Пахомова О. В.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

Аналізуються основні підходи до розуміння педагогічної технології як поняття: науковідповідне тлумачення, інструментальний підхід, організаційна концепція. Нами розглядаються різні педагогічні технології, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх вчителів (проблемна, задачна, імітаційно-моделююча, імітаційно-ігрова, технологія творчих проєктів). Також виокремлюються основні характерні ознаки, притаманні сукупності визначених педагогічних технологій та принципи їх впровадження в освітній процес.

На нашу думку, ефективність поєднання педагогічних технологій полягає в тому, що вона надає можливість гнучкого управління процесом формування професійної компетентності, оскільки включає три взаємопов'язані етапи: мотивування на оволодіння професійною компетентністю, організацію діяльності майбутніх учителів філологічних дисциплін щодо її формування та контроль за результатами. Перевага поєднання педагогічних технологій полягає в тому, що результати контролю впливають на зміст організаційного етапу – дають змогу змінювати та модифікувати його згідно потреб майбутніх учителів. Поєднання педагогічних технологій, базуючись на принципі системності, створює взаємозв'язок структури, змісту, засобів організації навчально-виховного процесу, цілей із результатами діагностики, що виявляється в гармонійному поєднанні всіх елементів педагогічної системи. Невід'ємною ознакою поєднання педагогічних технологій є особистісний та творчий аспекти організації навчального процесу та визначення мети. Дієвість поєднання педагогічних технологій дозволяє структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб включити майбутніх учителів в активний процес пізнання та впливати на ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний, поведінковий компоненти професійної компетентності та забезпечувати підвищення її рівня.

Ключові слова: педагогічні технології, освітній процес, проблемна, задачна, імітаційно-моделююча, імітаційно-ігрова технологія, технологія творчих проєктів, професійна компетентності майбутніх вчителів.

Педагогічні технології у наш час вже давно перестали бути лише доменом технічної сфери і міцно увійшли у прикладну педагогічну науку. У сучасній дидактиці знайшли своє висвітлення різноманітні технології покликані забезпечити досягнення конкретних задач підготовки фахівців, підвищення ефективності навчально-освітнього процесу та розвитку творчої особистості, тих хто навчається.

Ефективність залучення педагогічних технологій у систему професійної підготовки майбутніх педагогів обумовлена чітким ціле покладанням, упорядкованістю процесу та засобів досягнення мети та легкістю управління освітнім процесом.

У психолого-педагогічній літературі педагогічна технологія (від грецького *techné* – мистецтво, наука, *logos* – поняття, вчення) організації навчально-педагогічного процесу має декілька підходів до її визначення. Загалом існують три наступні підходи:

- науковідповідне тлумачення: педагогічна технологія розуміється як частина педагогічної науки, що вивчає та розробляє цілі, зміст та методи навчання (В. Загвязинський, Г. Селевко, В. Юдін);
- організаційна концепція: педагогічна технологія розглядається як спосіб організації, модель навчального процесу, що гарантує отримання запланованого результату (О. Бугрій, О. Мороз, О. Павлик, А. Факторович, М. Чошанов);
- інструментальний підхід: педагогічна технологія визначається як інструментарій освітнього процесу, як система вказівок, що мають забезпечити ефективність та результативність навчання (Н. Басова, В. Безрукова, В. Безпалько, В. Гузєєв).

Питанням розробки та упровадження різноманітних педагогічних технологій у різний час займалися велика кількість вітчизняних та закордонних дослідників, серед яких ми можемо зазначити Л. Андерсен, Б. Блум, В. Безпалько, А. Капська, Дж. Керрол, М. Кларін, П. Крейтсберг, В. І. Євдокимов, П. Підкасистий, І. Прокопенко, П. Самойленко, С. Сисоєва, Д. Чернілевський та інші.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми педагогічних технологій дозволяє зробити наступні висновки:

По-перше, про відсутність єдиного загальноприйнятого визначення цього поняття. Як зазначають О. Бугрій [2, с. 20-25], О. Олійник [7, с. 16-18], педагогічна технологія або досить широко ототожнюється з системою та співвідноситься з освітою в цілому як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір та комбонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів (Б. Лихачов, Г. Селевко), або вузько розуміється як певний педагогічний інструмент, система прийомів, педагогічна техніка (В. Гузєєв, В. Сластьонін). А. Масленнікова пов'язує поняття педагогічна технологія з їх першим значенням як *techne* – мистецтво, наука та трактує дане поняття як мистецтво, майстерність, сукупність методів зі зміни стану, також розглядає технологію навчання (освітню) як варіативну частину педагогічної технології [6, с. 52].

По-друге, про невизначеність остаточної різниці між поняттями «педагогічна» й «освітня» технології. В. Гузєєв пропонує розглядати педагогічну технологію як таку, що займається виключно проблемами виховання, а освітню технологію як таку, що вивчає виключно освітню діяльність [3, с. 108-109]. В. Загвязинський указує на умовність обох визначень та пропонує поняття «навчальні технології» [4, с. 95]. В. Юдін розуміє педагогічну технологію не як виховну, а як ту, що описує дії педагога, а освітню технологію, як ту, що охоплює діяльність учня [8, с. 42]. О. Олійник наполягає на тому, що освітні технології є стратегіями розвитку національного, державного, регіонального освітнього простору, а педагогічні технології відбивають загальну цільову та змістовну спрямованість, організаційні структури та форми, прийняті в різних країнах [7, с. 18].

По-третє, існує безліч класифікацій педагогічних технологій, заснованих на різних принципах (класифікації запропоновані Г. Селевком, В. Безруковим, В. Загвязинським, В. Безпальком, В. Гузєєвим та ін.). Проте питання класифікації педагогічних технологій не є предметом даної статті.

Розгляд робіт із проблеми формування професійної компетентності дозволив з'ясувати, що з метою реалізації компетентнісного підходу науковцями розроблялися наступні педагогічні технології: технологія контекстного навчання (О. Ларіонова), технологія саморегульованого навчання (В. Адольф, Е. Зеєр), проектна технологія (В. Болотов, В. Серіков), технологія інтегрованого курсу (Т. Сорокіна), особистісно-орієнтована технологія (Л. Кондрашова, Л. Мільто), технологія проблемно-модульного навчання (М. Чошанов).

Серед основних педагогічних технологій, спрямованих на формування професійної компетентності вчителів, вирізняються: імітаційно-ігрова технологія (А. Морозов, Д. Чернілевський, Л. Кондрашова, Д. Ельконін, В. Соловієнко, П. Щербань), задачна технологія (Л. Кондрашова, Ю. Кулюткін, Г. Сухобська), модульна технологія (В. Медведєв, Г. Мельниченко, М. Чошанов).

Враховуючи сутнісні ознаки та складну інтегративну природу професійної компетентності майбутніх учителів, ми вважаємо, що жодна з існуючих педагогічних технологій не може бути універсальною, а процес її формування не є монотехнологічним та вимагає поєднання різноманітних педагогічних технологій організації навчально-виховного процесу. У цьому ми приєднуємося до думки Л. Кондрашової, що тільки поєднання в освітньому процесі різноманітних технологій забезпечить досягнення мети вищої освіти в контексті компетентнісного підходу – «підготовка конкурентоспроможного спеціаліста з високим рівнем професійної компетентності, здатного до творчої професійної діяльності на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності» [99, с. 379].

Мета статті – розглянути основні сучасні педагогічні технології спрямовані на формування професійної компетентності майбутніх учителів, які доказали свою ефективність.

Аналіз означених вище педагогічних технологій дозволив виокремити сполуку наступних педагогічних технологій, що, на нашу думку, є найбільш ефективними при формуванні професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін, а саме: проблемна, задачна, імітаційно-модельюча, імітаційно-ігрова, технологія творчих проектів.

Ці технології спираються на особистісно-діяльнісний, змістовно-процесуальний та діалогічний підходи. Основні характерні ознаки, притаманні сукупності визначених педагогічних технологій, узгоджуються зі змістом та структурою досліджуваного особистісного утворення, отже, їх систематичне послідовне

та поетапне залучення найбільш адекватно відповідає цілям та задачам формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін. Ними є:

– системність, цілісність, комплексність, як єдність на основі інтегративної якості великої кількості взаємодіючих компонентів, що утворюють цілісність;

– науковість, концептуальність, логічність, як побудованість на науковій системі поглядів та науково обґрунтованій логічній гіпотезі;

– процесуальність, алгоритмічність, відтворюваність, як діяльнісний процес взаємодії його суб'єктів, що відбувається за певним порядком (алгоритмом) та може бути відтворений;

– варіативність, ситуативність, керованість – можливість у разі необхідності змінити послідовність, циклічність елементів алгоритму залежно від педагогічної ситуації, а також можливість керувати процесом (діагностувати, планувати, прогнозувати) з метою корекції й адаптації;

– антропоцентризм, розвивальний характер – спрямованість на безперервний розвиток особистості;

– чітка фіксованість та відповідність меті та результату.

Поєднання виокремлених нами педагогічних технологій у єдиному процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін має ґрунтуватися на таких принципах:

1) принцип цілеспрямованості, який передбачає чітке визначення всього спектру цілей процесу формування професійної компетентності від генеральної мети (формування та розвиток особистості майбутніх учителів філологічних дисциплін та їх професійної компетентності), практичної мети (формування та розвиток структурних компонентів професійної компетентності: загальнонаукової, предметно-фахової, методичної, психологічної, соціально-комунікативної та аутопсихологічної компетенцій) до операційної мети кожного окремого заняття.

2) принцип системності передбачає системний розвиток усіх структурних компонентів професійної компетентності, системне поєднання педагогічних технологій, що залучені до процесу її формування.

3) принцип активності передбачає вияв активної діяльності майбутніх учителів філологічних дисциплін як суб'єктів у процесі формування власної професійної компетентності.

4) принцип професійної спрямованості означає залучення майбутніх учителів філологічних дисциплін до професійно-орієнтованої діяльності у змодельованих умовах максимально наближених ситуацій професійної діяльності.

5) принцип креативності передбачає максимальне використання творчого характеру та можливостей для творчої діяльності, що надає сполука педагогічних технологій, цілеспрямоване виявлення та розвиток творчої індивідуальності майбутніх учителів філологічних дисциплін.

6) принцип індивідуалізації й особистісної спрямованості передбачає спрямованість сполуки педагогічних технологій на стимулювання здібностей та розвиток кожної особистості майбутніх учителів філологічних дисциплін засобами педагогічних технологій з урахуванням інтересів, мотивів, відмінностей в інтелектуальній, емоційно-вольовій, дієво-практичній сферах.

На нашу думку, ефективність поєднання педагогічних технологій полягає в тому, що вона надає можливість гнучкого управління процесом формування професійної компетентності, оскільки включає три взаємопов'язані етапи: мотивування на оволодіння професійною компетентністю, організацію діяльності майбутніх учителів філологічних дисциплін щодо її формування та контроль за результатами. Перевага поєднання педагогічних технологій полягає в тому, що результати контролю впливають на зміст організаційного етапу – дають змогу змінювати та модифікувати його згідно потреб майбутніх учителів філологічних дисциплін. Поєднання педагогічних технологій, базуючись на принципі системності, створює взаємозв'язок структури, змісту, засобів організації навчально-виховного процесу, цілей із результатами діагностики, що виявляється в гармонійному поєднанні всіх елементів педагогічної системи.

Дієвість поєднання педагогічних технологій дозволяє структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб включити майбутніх учителів філологічних дисциплін в активний процес пізнання та впливати на ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний, поведінковий компоненти професійної компетентності та забезпечувати підвищення її рівня. Їй притаманні активна позиція та високий ступінь самостійності тих, хто навчається, постійний внутрішній зворотний зв'язок (самоконтроль, самокорекція), діалогічність, проблемність [4, с. 96]. Науковці В. Адольф, В. Болотов, Л. Кондрашов, В. Юдін зазначають, що єдність педагогічного впливу й активної пізнавальної діяльності студентів складає основу технологічного підходу до навчання, спрямованого на саморозвиток особистості майбутніх учителів.

Невід'ємною ознакою поєднання педагогічних технологій є особистісний та творчий аспекти організації навчального процесу, тому що для нього характерна певна невизначеність, оскільки навчальний процес має справу з людьми. Ось чому певні елементи в ньому не можуть бути алгоритмізовані.

Однією з суттєвих ознак дієвості поєднання педагогічних технологій є визначення мети. Цілепокладання є центральною ланкою, що спрямовується на формування професійної компетентності та розвиток особистості майбутніх учителів філологічних дисциплін та дозволяє їм самостійно формулювати цілі свого навчання, активно діяти задля їх досягнення та відповідати за отримані результати, тобто здійснювати самоуправління процесом власного професійного становлення. Л. Кондрашова зазначає, що самоуправління як засіб самоорганізації студентів в освітньому процесі передбачає відпрацювання навичок: мотиваційно-

цільових, самоуправління, самоорганізації, самоконтролю, самооцінки, саморегуляції та самокорекції. Набуття цих навичок «розвиває у студентів здатність орієнтуватися в системі професійно-моральних цінностей, обирати професійні смисли та принципи, приймати об'єктивні та правильні рішення, відповідати за результати власних педагогічних дій, бути самостійним, ініціативним, творчим, володіти собою» [5, с. 335]. Усі ці якості характеризують професійну компетентність майбутнього вчителя філологічних дисциплін.

Загалом аналіз та досвід реалізації освітлених у статті педагогічних технологій засвідчує, що всі вони не є самоціллю, однак дозволяють кардинально змінити навчальну мотивацію майбутніх учителів, розвинути їхню пізнавальну активність, самостійність та здатність до творчості, що, у свою чергу, є важливою умовою формування їхньої професійної компетентності. Як перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі ми вбачаємо системний аналіз досвіду практичного впровадження окреслених педагогічних технологій у професійну підготовку студентів педагогічних ВНЗ.

Використана література:

1. Антонова О.Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті*. Ч. 1. Київ, 2015. С. 8-15.
2. Бугрій О. В. Сутність поняття «педагогічна технологія». *Вища школа*. 2007. № 1. С. 20-25.
3. Гузеев В. Б. Что такое педагогические технологии и какие из них используются в образовании? *Педагогические технологии*. 2005. № 1. С. 108-124.
4. Загвязинский В. И. Теория обучения: современная интерпретация. *Современные образовательные (обучающие) технологии*. Москва, 2001. С. 75-130.
5. Кондрашова Л. В. Высшая педагогическая школа и Болонский процесс: реалии и перспективы. *Кривой Рог*, 2007. 474 с.
6. Масленикова А. В. Педагогические и образовательные технологии: определение и классификация. *Директор школы*. 2004. № 7. С. 50-56.
7. Олійник О. Про трактування поняття «педагогічна технологія». *Рідна школа*. 2004. № 2. С. 16-18.
8. Юдин В. В. Концепция педагогической технологии (элементы теории). *Педагогические технологии*. 2007. № 1. С. 37– 45.

References:

1. Antonova, O.Ie. (2015). Pedagogichni tekhnologii ta yikh klasyfikatsiia yak naukova problema [*Pedagogical technologies and their classification as a scientific problem*]. *Suchasni tekhnologii v osviti – Modern technologies in education*, Ch. 1, Kyiv, 8-15 [in Ukrainian].
2. Buhrii, O. V. (2007). Sutnist poniattia «pedagogichna tekhnolohiia» [The essence of the concept of pedagogical technology]. *Vyshcha shkola – High school*, 1, 20-25 [in Ukrainian].
3. Guzeev, V. B. (2005). Chto takoe pedagogicheskie tehnologii i kakie iz nih ispolzuyutsya v obrazovanii? [What are pedagogical technologies and which of them are used in education?]. *Pedagogicheskie tehnologii – Educational technology*, 1, 108-124 [in Russian].
4. Zagvyazinskiy, V. I. (2001). *Teoriya obucheniya: sovremennaya interpretatsiya* [Learning Theory: A Modern Interpretation]. *Sovremennyye obrazovatelnyie (obuchayuschie) tehnologii – Modern educational (training) technologies*, M., 75-130 [in Russian].
5. Kondrashova, L. V. (2007). *Vysshaya pedagogicheskaya shkola i Bolonskiy protsess: realii i perspektivy* [Higher Pedagogical School and the Bologna Process: realities and prospects]. *Krivoi Rog*, 474 [in Russian].
6. Maslennikova, A. V. (2004). Pedagogicheskie i obrazovatelnyie tehnologii: opredelenie i klassifikatsiya [Pedagogical and educational technologies: definition and classification]. *Direktor shkolyi – Head teacher*, 7, 50-56 [in Russian].
7. Oliinyk, O. (2004). Pro traktuvannia poniattia «pedagogichna tekhnolohiia» [On the interpretation of the concept of pedagogical technology]. *Ridna shkola – Home school*, 2, S. 16-18 [in Ukrainian].
8. Yudin, V. V. (2007). Kontseptsiya pedagogicheskoy tehnologii (elementy teorii) [The concept of pedagogical technology (elements of theory)]. *Pedagogicheskie tehnologii – Educational technology*, 1, 37– 45 [in Russian].

Pakhomova O. V. Pedagogical technologies in the system of professional training of students at Higher Pedagogical Schools

In the article we analyze the main approaches to understanding pedagogical technology as a concept: scientific interpretation, instrumental approach, organizational concept. We consider different pedagogical technologies aimed at forming the professional competence of future teachers (problem and task solving technologies, imitation-modeling technology, role-play, technology of creative projects). It also identifies the main characteristics of the set of certain pedagogical technologies and the principles of their implementation into the educational process.

In our opinion, the effectiveness of combination of pedagogical technologies is that it enables flexible management of the process of professional competence formation, as it involves three interrelated stages: motivation for mastering professional competence, organizing the activity of future teachers of philological disciplines in its formation and monitoring the results. The advantage of combining pedagogical technologies is that the control results influence the content of the organizational stage – allowing it to be modified and modified according to the needs of future teachers. The combination of pedagogical technologies, based on the systematic principle, creates the relationship of structure, content, means of organizing the educational process, goals with the results of diagnosis, which is manifested in a harmonious combination of all elements of the pedagogical system. An integral feature of the combination of pedagogical technologies is the personal and creative aspects of organizing the learning process and defining the goal. The effectiveness of the combination of pedagogical technologies allows to structure the teaching material in such a way as to involve future teachers in the active process of cognition and to influence the value-motivational, cognitive, operational-activity, personal, behavioral components of professional competence and to improve its level.

Key words: pedagogical technologies, educational process, problematic, problematic, imitation-modeling, imitation-game technology, technology of creative projects, professional competence of future teachers.